

Протопрезвитер

Др Николаос Јоанидис

Лектор Атинског Универзитета

ИСИХАСТИЧКИ ПОКРЕТ У XIV-ом ВЕКУ

Исихазам је начин монашког живота, помоћу кога се постиже сјединење са Богом у миру и самоћи, на основу непрекидне молитве. Извор исихазма јесте Еванђеље. Места из Новог завета, као на пример шесто еванђелско блаженство „Блажени чисти срцем, јер ће Бога видети“ (Мат. 5, 8) сачињавају циљ исихастичког живота. Исихасте, имајући као пример Мојсеја који је видео Бога, и остали боговидеоци који су се удостојили да виде славу Божју макар и „покривеног лица“, настојали су помоћу аскезе и молитве да „откривеним лицем виде славу Господњу“ (II Кор. 3, 18), да је виде као светлост сличну оној светлости која је апостоле обасјала на гори Тавору (Мат. 17, 2).

Монашки покрет исихазма потиче из доба пустињских отаца. О исихазму, као начину живота и духовног стања, говоре и оци Цркве још из првих векова хришћанства, и то: кападокијски оци (IV век), Евагрије Понтијски (IV—V век), Макарије Египатски (IV век), Диадок Фотички (V век), писац који се крије под именом Дионисија Ареопагита (V), Јован Лествичник (VI—VII век), Максим Исповедник (VI—VII век), Симеон Нови Богослов (X—XI век), Никита Ститат (XI век), Григорије Синаит (XIV век) и други монаси — аскети, а посебно синаитски монаси, као и Јустинијанов законик и 41. правило Трулског сабора.¹

¹ Библиографија о исихазму је врло богата, из ње бележимо само она по нашем мишљењу најважнија дела: Т. Хатзаставрос, *Аi peri tôn hesychastôn... erides* Липсија 1905. — Г. Папамихаил, *Gregorios Palamas* Петроград — Александрија 1911. — Г. Острогорски, *Светогорски исихасти и њихови противници* (прев. с руског), Сабрана дела V, Београд 1970. — *Монах Василии Кривошеин*, *Аскетическое и богословское учение св. Григорија Пала-*

Исихазам није ништа друго до продужетак првобитног монаштва, с том разликом што је временом у монашку традицију ушао извесни помоћни метод молитве у постизању крајњег циља, то јест виђење и стицање Светога Духа и сједињење са Богом. О томе методу говори нам Григорије Синаит (XIV век), који је тај метод научио у манастиру св. Катарине на Синају, усавршивши га на Криту код неког монаха Арсенија, и пренео га у Св. Гору. Ево што он каже: „Седећи на столици висине једног педља, своди ум из главе у срце и држи га тамо, и савијајући са трудом прса, рамена и врат, болно их савивши, упорно вапи умом и душом: *Господе Исусе Христе, помилуј ме*. Затим, због стешњености у упорности, а можда и досаде од сталног понављања, пренеси ум на другу половину (молитве) и говори: Сине Божји, помилуј ме. Тако, много пута говори ту половину, јер немаш користи ако од немарности често мењаш; јер дрвеће које се често пресађује не пушта корена. А задржавај и ритам дисања, да не дишеш олако, јер дах из плућа који се од срца уздиже, помрачује ум и колеба мисли; олаки дах одвлачи ум (од молитве) и или га тера у робовање забораву, или га чини да се предаје другим размишљањима, јер га неприметно одводи ономе што не треба (тј. што не користи молитви). А ако видиш нечистоте злих духова, тј. помисли, које се појављују или преобликују у твоме уму, не чуди се; макар ти и добре мисли о стварима долазиле, не обраћај пажњу на њих, него уздржавај издисај колико је могуће, и, затворивши ум у срцу и чинећи упорно и непрекидно призивање имена Господа Исуса, брзо ћеш спалити и развејати такве помисли, ударајући их невидљиво Божанским именом“.²

Исихазам, који је у XIV веку цветао по целој Византији а нарочито на Светој Гори, доживео је у то време да буде нападнут од једног философа и монаха по имену Варлаама, из Калабрије, који је 1330. г. дошао са југа Италије у Цариград. Варлаам је потпуно познавао грчку философију, и био је ватрени присталица Платонове и Аристотелове философије. У Цариграду је био примљен од стране цара Андроника III као професор тамошњег Универзитета. Велики љубитељ „спољашње мудрости“ (како су византинци звали Хеленску философију), покушао је да ову унесе без мере у теологију. Он је, упознајући аскетски метод исихаста, почео да га напада, називајући то „пупкогледањем“ (omfalopsychia) и клеветао је исихасте као јеретике масалијанце, јер су исихасти, наводно, тврдили да виде саму суштину Божју. На ове нападе одговорили су исихасти монаси,

горију Палами Солун 1973. — *Амфилохије Радовић*, Исихазам као освајање унутарних простора, „Теолошки Погледи“ 3 (1976), сар. 145—148. — *Монах Теоклит*

Дионисијатис, О агиос Григориос о Паламас

Солун — Св. Гора 1976. — *П. Христу*, Григориос Паламас

Солун 1959. — *П. Христу*,

Peri ta aitia tes hesychast eridos 39 (1956), 128—138. — *M. Vasić*, L' Hésychasme dans l' Eglise et l' art des Serbes du Moyen Age, Recueil Uspenskiij, 1, Paris, 1930, 110—123. — *G. Prokhorov*, L' hésychasme et la pensée sociale en europe orientale aux XIV siecle, (превод с руског), Contacts, 1 (1979), 25—63.

² *Григорије Синаит*, О исихији и о два начина молитве, PG 150, 131ABC. По св. *Григор. Палами* исихазам показује: тиховање ума и раздор света, заборављање доњих, доживљај горњих, и побољшање наших мисли. (Слово 53., изд. Иконому), Атина 1861, стр. 170.

и тако су почели исихастички спорови. У те распре умешали су се и најспремнији философи и теолози тога доба. Разлози за ове распре су многи, и они још увек нису довољно разјашњени. Говори се о сукобу између аристотеловаца и платониста, рационалиста и мистичара, оних који су били за сјединење (тј. унију) и оних који су били против ујединења са Римом, тј. политичара и зилота. Али, несумњива чињеница јесте та да је ову свађу у Византији започео Варлаам из Калабрије, тј. човек западног духа и образовања.

Прва реакција православаца против Варлаама била су послс разговора са изасланицима папе 1333—1334. у Цариграду. Схватања о којима се расправљало приликом ових разговора сачињавала су серију расправа, које је Варлаам издао под насловом „Против Латина“.³ Овде изнете његове тезе побијао је Григорије Палама, тадашњи монах у Светој Гори а касније архиепископ Солунски.

Палама је рођен око 1296. г. у Цариграду, где је учио философију и теологију. Убрзо се замонашио и подвизавао се у Светој Гори, на гори Палико и у Верији. Свој монашки усамљенички живот прекинуо је без своје воље, приморан догађајима свога доба, да би учествовао у догматским расправама које су тада изазване. Хиротонисан је за архиепископа солунског 1347. г., где је и умро 1359. године. Против Варлаамових теза, изнетих у спису „Против Латина“, Палама се супротставио са своја два „Аподиктичка слова“, у којима излаже православну традицију о Светоме Духу, и у којима одбацује употребу ма каквог дијалектичког метода и рационалистичког силогизма у питањима вере. Варлаам, који је у међувремену отишао у Солун продужујући тамо да шири своја учења, почео је да напада исихастичке монахе, називајући их „пупкогледачи“, исмејавајући тако метод који су они употребљавали у својим подвизима молитве. На ове нападе реаговали су многи учени монаси, као што су били Игнатије Калотет, Јосиф Калотет, Давид Дисипат и др. Али Варлаам, остајући при својим погледима, саставио је специјалну расправу против исихаста. Овај његов рад састоји се из три дела, и то: „О сазнању, о молитви и људској савршености, и о светлости“. Монаси су се обратили Григорију Палами, тражећи да устане против Варлаамових напада. Палама напушта Свету Гору и долази у Солун и преузима одбрану исихаста. Борбу води претежно писменим путем,⁴ чији је резултат био догматско утврђивање старе православне монашке традиције. Одбрана монаха исихаста почела је издавањем дела „прве триаде“ под називом „У одбрану свештених исихаста“, у којем развија значај спољног васпитања у циљу спасења (прва књига), затим говори о потпуној концентрацији духа за време молитве (друга књига), и о Божанској светлости и усавршавању човека (трећа књига). У своме одговору Варлаам је ревидирао своје дело, избацујући све увредиве изразе против монаха, а додајући нове оптужбе против тезе-

³ Наслови овог дела, без њиховог садржаја, налазе се у PG 151, 1249—1254.

⁴ Дела св. Григорија Паламе налазе се делимично у Patrologia Graeca, изд. Migne, том 150—151. Ново критичко издање дела видети у Григорија Паламе, Сигграммата, изд. П. Христу, Солун том I 1962, том II 1966, том III 1970. Затим Омилије 41, Иерусалим 1857; Омилије 22, изд. Иконому, Атина 1861 и Филокалија, том IV, изд. Астир, Атина 1961.

Паламине о божанском сазнању. Палама, сазнавши за поправљено издање овога Варлаамовог дела, почиње да припрема своју „другу триаду“, која је уствари продужетак претходне. У њој он расправља о спасоносном сазнању и спољном образовању (прва књига), о молитви (друга књига) и о божанској светлости (трећа књига). Када је Варлаам сазнао за садржину „друге триаде“, отишао је у Цариград, где је Синоду тужио Паламу и монахе исихасте. Али Варлаамове оптужбе нису тамо наишле на велико разумевање. Патријарх Јован Калека, који није желео покретање догматских спорова, и наговорен од Акиндина, познатог теолога онога доба, одбио је Варлаамово расположење за расправе. У међувремену, када је Палама био обавештен о Варлаамовом одласку у Цариград, напустио је Солун и отишао у Свету Гору, како би појачао и утврдио своју борбу. Он је упознао монахе Свете Горе са својим ставом, прочитавши им написани текст, који је он саставио да би га одобрили. Овај његов текст буде прихваћен и потписан од стране монаха и епископа јерисоског, и познат је под именом „Светогорски томос о свештеним исихастима“.

Варлаам, повративши се из Цариграда у Солун, уместо да следи мирну тактику која му је била указана издаје нову књигу под насловом „Против Масалијанаца“ где је нападао исихасте као јеретике масалијанце и богумиле. Палама је тврдио да светлост, коју монаси виде, јесте нестворена енергија Божја, у којој могу да учествују људи. Та светлост није сама суштина Божанства, која је људима неприступачна. Ово паламитско разликовање између Божије суштине и енергије Варлаам је схватио као да се тиме у нашу веру уводе два божанства. Монах исихаста Давид Дисипат у вези са тим каже: „Чувши за то Варлаам је одговорио писмено, да пошто говорите да суштина Божја јесте непричестива (améthektos) и невидива, док је енергија и благодат Његова приступачна (причестива) и дата светитељима, ви дакле признајете два Бога, надређеног и подређеног; надређеног због суштине која је неприступачна и невидива, а подређеног због енергије и благодати које добијају светитељи од стране Бога. Тако је он (Варлаам) измислио кривицу (тј. оптужбу) о постојању два Бога, и тиме је испунио уши многих (тј. почео је да то штри)“⁵ На ове тешке оптужбе Варлаама, Палама је одговорио издавањем „треће триаде“. У њој је он, како вели Дисипат, бранио „да светлост божанска и нестворена, коју светитељи називају божанством, није суштина Божја, него енергија и благодат и слава и сјај, које Божанска суштина шаље светитељима (...) и она је њима приступачна, али је опет неодвојива и неразделива од божанске суштине; због тога и нису два Бога или два Божанства“.⁶

Варлаам је овог пута решио да реагује још јаче, па је поново отишао у Цариград, и тужио Паламу Синоду, не као човека који хули и који уводи нову теологију, него као изазивача незаконитих група-

⁵ Давид Дисипатос, *Historia dia Bracheon* éd. Manuel Sandal, OCP, 15 (1949), стр. 118.

⁶ Исто, стр. 118—120.

ција.⁷ Патријарх Калека, који је, као што смо већ видели, избегавао покретање догматских проблема, на основу ових оптужби позвао је Паламу у престоницу да се брани. Када је Палама са монасима стигао у Цариград, патријарх је желео да се ствар испита на синодском суду као случај недисциплине. Али царица Ана се томе супротставила, сматрајући да та ствар треба да се испита у сабору, за чији сазив је било неопходно присуство одсутног императора. По повратку цара сазван је сабор (10. јуна 1341) који је заседао само један дан. На њему су учествовали цар Андроник III, велики доместик Јован Кантакузин, патријарх Јован Калека, архијереји, игумани, државни саветници и други. Варлаам је изнео познате оптужбе, постављајући монасима и питања догматске природе. Григорије Палама и монаси образложили су своја мишљења и одбили ове оптужбе. Доказали су, помоћу светоотачких текстова, разлику између божанске суштине и нестворене енергије Божје као и да је божанска светлост нестворена енергија Божја. Сабор је прихватио образложење монаха и цар се потпуно сложио и изјаснио се овим речима: „Нико од нас који смо чули није схватио из ових речи које славослове ову божанску светлост, да је божанска природа видива; јер иако су (светитељи) доспели у толику висину созерцања, ипак су видели благодат и славу Божју, али не и саму природу која даје благодат“.⁸

Григорије Акиндин се није сложио и напустио је сабор. Варлаам се нашао у тешком положају, и, по савету патријарха Јована Калеке, извинио се монасима, који су му радо опростили. Тако је завршен овај сабор без издавања специјалног томоса. Саборске одлуке објављене су патријаршијском енцикликом у којој се излаже победа монаха исихаста, и којом се наређује да се дела Варлаамова униште.⁹ Неколико дана касније Варлаам је напустио Византију и вратио се у Италију, док је цар Андроник умро изненада.

Смрт императора пружила је Григорију Акиндину прилику, пошто је сматрао да је сад згодан моменат, да продужи своју борбу против исихаста. Осуђујући Варлаама, почео је да напада Паламу, покушавајући да оповргне његова схватања о разлици суштине и енергије Божје. На овај начин испада да Акиндин потврђује оно што је Варлаам проповедао, иако га је претходно био осудио. Исихаста Дисипат пише: „Оно што мисли Варлаам, мисли и Акиндин, јер нико не може прихватити да постоји ма каква разлика између догмата Варлаама и Акиндина. Али, пошто је Варлаам осуђен и тиме стекао лошу репутацију, зато Акиндин одбија да је истомишљеник Варлаамов“.¹⁰ Исихасти су на иступање Акиндина одмах реаговали, захтевајући од патријарха сазив новог сабора. Патријарх се томе успротивио, али исихасти су у лицу Јована Кантакузина нашли браниоца, и тако је сабор сазван августа 1341. г. Резултат овог сабора било је

⁷ Види Акиндин, Логос прос Калекан изд. О. Успенскии, Синодик в неделју православија, Одесса 1893, стр. 87. Ср. П. Христу, увод у Сигграммата, том II, стр. 10.

⁸ Саборски Томос, 1341 у Јоанис Кармирис, Та dogmatika... mnemeia tes Ekklesias том I, Атина, 1960, стр. 362.

⁹ Miklosich — Muller, Acta et diplomata graeca medii aevi, Vienne 1960, I, 210.

¹⁰ Давид Дисипатос, Historia... цит. дело, 124.

издавање Саборског томоса, у коме се осуђује Варлаам и сви они који следују његовом учењу, и забрањује се убудуће покретање ма каквих догматских проблема. Акиндиин је прихватио одлуке сабора, избегавши, личну осуду. Овако је завршена прва фаза исихастичких спорова, али су се они касније продужили.

Друга фаза спорова око исихазма развила се за време грађанског рата у Византији. Патријарх Јован Калека, који је учествовао у томе рату, покушао је да привуче на своју страну Григорија Паламу. Палама је то одбио, јер је био присталица Кантакузинов. Јован Кантакузин у вези с тим у својој историји пише: „А чим је почео рат, патријарх завидећи Палами и бојећи га се да му не преотме катедру, смишљаше му зло. И прво је позвао цара Кантакузина да га подржи у борби за потчињење и одлучење (Паламе). Но цар је отказао јавно учествовање у безаконју, знајући да Палама није у стању да учини никакво јавно зло, будући познат по врлинама и философији, и покушаваше да промени зле намере (патријархове)“.¹¹ После тога патријарх је оптужио Паламу да и даље излаже и проповеда своја мишљења, упркос, саборском томосу из 1341. год, по коме се забрањује покретање догматских проблема. Такође је патријарх тврдио да је сабор потврдио само учење о божанској светлости и методу исихаста о умној молитви, а не и учење Паламе о разлици божанске суштине и енергије. Напокон је успео да изнесе ствар пред стални Синод, који је 4. новембра 1344. анатемисао Григорија Паламу као човека који уноси новине у веру.¹²

Овај став патријарха Јована, који је био у супротности са одлукама Синода из 1341. год., потврђених од стране цара Андроника, III, као и стални успеси Кантакузина, био је разлог због кога је царица Ана морала да ревидира свој став према Палами. Патријарх је био принуђен да напише расправу „О томосу“,¹³ којом покушава да се оправда, тврдећи да сабор из 1341. нити је оправдао Паламу нити је осудио Акиндина. Царица се нашла у жаришту распри и свађа, и не могавши да формира сопствено мишљење, потражила је мишљења разних личности. Монаси са Свете Горе већ су били послали царици писмо којим су бранили Паламу против оптужби патријарха. Давид Дисипат, да би што боље обавестио царицу, написао је специјално дело „Кратка историја о почетку зле јереси Варлаама и Акиндина“.¹⁴ Палама је такође лично послао писмо и изложио своје мишљење. Патријарх Калека је исто тако изнео свој став у коме излаже своја тумачења о томосу, о делима Акиндина и других противника Паламе. (Патријарх Филотеј, у свом похвалном говору о Григорију Палами, који је касније написао, назива овај Калекин састав „Читава књига списа“).¹⁵

На крају је царица Ана одлучила да цео овај спор проучи специјални сабор. Тако је 2. фебруара 1347. сазван сабор под председниш-

¹¹ Јован Кантакузин: *Историа* 3, 98, Вонне 1831, стр. 602.

¹² Види Патриархикос логос PG 150, 891—894.

¹³ Патријарху о томосу, PG 150, 900—903.

¹⁴ Изд. *Manuel Candal*, цит. дело.

¹⁵ Патријарх Филотеј, Похвално слово о светом оцу нашем Григорију, PG 151, 612 В.

твом царице Ане и њеног сина Јована V у коме су били учесници многи епископи и прот Свете Горе и многи други функционери, али без присуства патријарха Калеке. Исту ту ноћ ушао је у Цариград Кантакузин; између њега и царског двора дође до помирења, чиме се завршава грађански братоубилачки рат. Сабор је наставио са својим радом још две седмице, и на њему сада учествује и Кантакузин. Сабор је потврдио осуду Акиндина, која је донета на сабору 1344, и саставио томос као допуну томоса из 1341. год. Патријарх Калека је изгнан у Димотику, а на његово место био је изабран пријатељ и присталица Паламе, Исидор Вухерас (1347—1350). Григорије Палама изабран је и хиротонисан за архиепископа града Солуна, али је његово устоличење спречено од стране зилотā, противника Кантакузинских. На крају, 1350, Палама ипак успева да се смести у Солуну, где је пастирствовао до своје смрти 1359. године.

Борба против исихаста, се, међутим, наставља. Никифор Григора, један од знатнијих писаца онога доба, потпомогнут и од стране митрополита ефеског Матеја и ганског Јосифа, почео је жестоко да напада Паламу, са којим је имао и јавну расправу у присуству цара.¹⁶ Продужетак ових спорова био је повод сазиву новог сабора који је сазвао 1351. год. нови патријарх Калист (1350—1353, 1355—1363) ватрени присталица Паламе. Сабор се састао у палати Влахерни под председништвом самога цара Јована Кантакузина, и у присуству мноштва митрополита, епископа и свештенства, као и самог Григорија Паламе, који је специјално дошао из Солуна где се већ био наставио. Такође су на овом сабору учествовали и они који су имали супротно мишљење од Паламе, и то: Матеј ефески, Јосиф гански, Никифор Григора и други. Сабор је имао пет седница. На првом заседању противници Паламе оптужили су га да је увео додатак у текст исповедања епископа за време хиротоније, као и за неке његове изразе. Григорије Палама је тврдио да овај додатак, „који, право речено, и није додатак (...) него развијање (учења) Шестог васеленског сабора“,¹⁷ употребљен је због анатемисања Варлаама и Акиндина. На другом заседању сабора противници Паламе продужили су са оптужбама против њега, а он је одговорио прочитавши раније изговорено исповедање.¹⁸ На трећем заседању прочитали су и противници Паламе свој текст исповедања, у коме су били прихватили осуду Варлаама и Акиндина, али су оптуживали Паламу што је унео „два и више божанстава, и то (нека) узвишена, а (нека) подређенија (божанства)“.¹⁹ Палама је одбио оптужбу говорећи да: „Ја два божанства, или многа и различита у Светој Тројици, (...) благодаћу Христовом, нити сам замишљао, нити мислим, нити ћу замишљати (...) Нити пак друго што називам божанством сем триипостасног Божанства; нити божан-

¹⁶ Види *Никифор Григорас*, *Историа* 5, *Bonne* II, 829—834. Ср. *J. Meyendorff*, *Introduction à l'étude de Grégoire Palamas*, цит. дело, стр. 141.

¹⁷ Синодални томос 1351 у *J. Кармирис*, *Та dogmatika... тпетеиа* цит. дело, стр. 378.

¹⁸ Исто, стр. 407. Види такође писмо св. *Григорија Паламе* Дионисију, *Сиграммата* II, стр. 494—499. Савремени српски превод овог исповедања вере св. Григорија Паламе види у „*Теолошки погледи*“, 4 (1978), од јером. *Ат. Јевтића*. — Иначе стари србуљски преводи су учињени још за живота св. Паламе.

¹⁹ Синодални томос 1351, тамо, стр. 379.

ску суштину или анђелску, нити ипостас, по великом Дионисију (Ареопагиту), него сам назвао именом Божанства божанске енергије и изласке (proodos) природно својствене и од вечности присутне Богу, сматрајући да говорим у сагласности са светитељима“.²⁰ За време четвртог заседања прочитан је томос из 1341, који је био признат као основа о исихастичком учењу, затим томос из 1347. и многи други цитати из дела светих Отаца. Григорије Палама је оправдан, јер „из свега што је рекао или прочитао било је јасно да се његов став темељи на богословском учењу (светих отаца)“.²¹ Његово учење потврђено је као учење Православне цркве. Митрополити Ефеса и Гане кажњени су рашчинењем, као они који су боловали од злоумља Варлаама и Акиндина“.²² Пето заседање сазвано је неколико дана касније, без учешћа осуђених Паламиних противника. На овом заседању расправљано је пет питања, која је поставио цар: „Прво, да ли у Богу постоји богодолична разлика суштине и енергије? Затим, ако постоји разликовање (суштине и енергије), да ли је тада ова енергија створена или нестворена? Треће, ако се покаже да је ова богодолична енергија нестворена, тада како ће се избећи мисао да Бог није сложен, као што су се усудили да приговоре инославни (неправославни) Божјој Цркви? Четврто, ако богослови називају Божанством не само суштину, него и божанску енергију, како онда противници приписују наказност двобоштва Цркви Божјој? И пето, ако богослови говоре да је суштина у нечему изнад енергије, онда, пошто и то служи противницима као разлог за укорјевање, треба објаснити када са Богом заједничаримо, која је врста заједничарења: по суштини или по енергији?“²³

Сабор је, на основу светоотачког учења, чији је продужетак и развој било исихастичко богословље, одговорио на свако горње питање, и то: 1. постоји разлика између суштине и енергије; 2. ова енергија је нестворена, 3. разликовање суштине и енергије не уводи сложеност у Богу; 4. израз *Божанство* придаје се од светих Отаца нествореној суштини, и 5. да је, по отачком предању, божанска суштина изнад божанских енергија, иако су оне нераздвојиве, и да је божанска суштина неприступачна и непричестива, а божанска енергија је приступачна и причестива за људе.²⁴

На тај начин паламитско богословље је потврђено саборски, и сам Григорије Палама је признат као „сагласан светим богословима . . . и, благодаћу Христовом, бранилац истине благочестија“.²⁵ Од одлука овог сабора сачињен је посебан томос, познат као Саборски томос 1351. год., који су потписали цар Јован Кантакузин, патријарх Калист и остали чланови сабора и многи други епископи. Касније га је потписао и Јован Палеолог и његов сувладар Матеј Кантакузин. Такође, одлуком овог сабора додато је у *Синодик Недеље православља* и уче-

²⁰ Исто.

²¹ Исто, стр. 380.

²² Исто, стр. 384.

²³ Исто, стр. 385.

²⁴ Види исто, стр. 391—397.

²⁵ Исто, стр. 405.

ње Григорија Паламе, као и анатематизми против противника паламизма.²⁶

На овом сабору коначно је потврђено и прихваћено у Православној цркви учење св. Григорија Паламе, које је уткало у византијски хуманизам здраво, православно, отачко богословље о спасењу човека, који се подвизава да достигне савршенство и сјединење са Богом у созерцању божанске славе. Утицај исихастичког учења био је велики у наредним годинама, и оно је допринело у многоме да се избегне латинизација Православља и потчињење Источне цркве Папизму.

²⁶ Види Синодик Недеље православља у грчком Триоцу; види и критичко издање Синодика од *J. Guillard*, *Le Synodikon de l'Orthodoxie, édition et commentaire*, *Travaux et Mémoires*, том II, Paris 1967, 1—316. Такође види и стари српски превод Синодика у издању *В. Мошина*, Сербскаја редакција Синодика, *Византијски Временик*, 16 (1959), стр. 317—394 и 17 (1960), стр. 278—279. Српско издање не садржи део који се односи на исихастичко учење зато што је Синодик био преведен пре тога времена.

Summary

Dr. Nikolaos Yoannides

THE HESYCHAST MOVEMENT

The author is tackling here with the turbulent history of theological strife between the hesychast monks of Mount Athos and Barlaam from Calabria.

The decision taken at the councils of 1341—51 in Constantinople became binding for the whole Orthodox Church. The main issue was the distinction (not separation) between the Essence of God and His UNCREATED ENERGIES. The latter being participable to men, and, hence, the basis of their deification without any fusion with the Essence of God.